

Profesor Jerzy Konarzewski

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

fot. arch. AGH

Profesor Jerzy Konarzewski

W marcu 2017 roku minęła 25 rocznica śmierci prof. Jerzego Konarzewskiego – ceramika i specjalisty należącego do ścisłego grona pionierów przemysłu materiałów ogniotrwałych.

Jerzy Konarzewski urodził się 28 września 1899 roku w Warszawie. Jego ojciec był farmaceutą – właścicielem apteki. Uczęszczał do Gimnazjum Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie, w którym w czerwcu 1918 roku uzyskał świadectwo dojrzałości. W październiku 1918 roku rozpoczął studia na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. W listopadzie 1918 roku wstąpił, jako ochotnik, do tworzącego się wojska polskiego. Służbę pełnił do listopada 1920 roku. Brał udział w wojnie polsko-sowieckiej w 1920 roku, w stopniu sierżanta sztabowego towarzyszył Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu w Kijowie. W grudniu 1920 roku powrócił na studia. Na podstawie pracy dyplomowej „Redukcja gipsu za pomocą siarkowodoru”, wykonanej pod kierunkiem prof. Józefa Zawadzkiego w Zakładzie Technologii Chemicznej Nieorganicznej, 18 lutego 1924 roku otrzymał dyplom inżyniera chemika. W tymże zakładzie ściśle współpracował z prof. J. Zawadzkim, od 1 października 1922 roku do marca 1924 roku jako asystent wykładowy, a następnie do 30 września 1931 roku prowadził ćwiczenia specjalne z technologii chemicznej nieorganicznej oraz pomagał dyplomantom w wykonywaniu prac. Korzystając ze stypendium Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, w październiku 1925 roku wyjechał do Anglii na studia z zakresu ceramiki. Pracował tam w laboratorium North Staffordshire Technical College w Stoke-on-Trent pod kierunkiem prof. Josepha Williama Mellora – wybitnego chemika, twórcy podstaw teoretycznych ceramiki. Dzięki temu przyswoił sobie metody pracy w laboratoriach ceramicznych oraz przerobił pełny kurs ćwiczeń z zakresu badań ceramicznych, obejmujący przede wszystkim technikę i metody badań. Należy zaznaczyć, że okres ten jest początkiem chemii krzemianów i badań ogniotrwałości pod obciążeniem, przy czym pierwsze badania ogniotrwałości pod obciążeniem rozpoczęto w 1923 roku, a więc niedługo przed Jego przyjazdem do Anglii. Owocem tych studiów były dwie prace badawcze: „Wpływ nasycenia wodą szamotu na własności wy-

palonych wyrobów szamotowych” i „Nienormalne zabarwienia wypalonych glin”. Następnie w lipcu i sierpniu 1926 roku kontynuował staż we Francji w laboratorium Fabryki Porcelany w Sèvres u prof. A. Grangera. Po odbyciu tych studiów, na polecenie prof. Zawadzkiego, zajął się organizacją laboratorium do prac z zakresu ceramiki, jak również i laboratorium do badania cementu w Zakładzie Technologii Chemicznej Nieorganicznej Politechniki Warszawskiej. Poza tymi zajęciami starał się równocześnie rozwijać swoją działalność naukową, o czym świadczy duża liczba ogłoszonych prac. 20 maja 1931 roku na podstawie pracy „Związki układu CaO - Fe₂O₃ (tlenek wapnia – tlenek żelaza) i ich rola w cemencie portlandzkim” Senat Politechniki Warszawskiej nadał Mu tytuł doktora nauk technicznych. Następnie w 1933 roku na podstawie pracy „Przebieg reakcji powstania krzemianów, glinianów i żelazynów wapnia w procesie wypalania cementu portlandzkiego” otrzymał habilitację. Należy zaznaczyć, że w obydwu tych pracach Konarzewski zastosował, jako jeden z pierwszych w naszym kraju, nowe metody badania układów dwu- i trójskładowych oraz metody badania reakcji w fazie stałej, jak również i prędkość tych reakcji. Niezależnie od studiów, a później od działalności naukowej na uczelniach, profesor dość szybko rozpoczął pracę zawodową. Najpierw w latach 1920–1925 pracował w kilku szkołach jako nauczyciel chemii, fizyki i materiałoznawstwa. Również bardzo wcześnie zetknął się z pracą w przemyśle. Starał się służyć swoją wiedzą, zarówno bezpośrednio pracując w produkcji, jak też jako doradca lub konsultant. W 1922 roku odbył dwumiesięczną praktykę w Zakładach Ostrowieckich w Ostrowcu, w 1923 roku miesięczną praktykę w Hucie „Laura” w Siemianowicach, w następnym roku dwumiesięczną praktykę w Cementowni „Wysoka” w Wysokiej koło Łaz – specjalizującej się w produkcji cementu portlandzkiego, a w 1926 roku miesięczną praktykę w fabryce fajansu Bakewell Bros. Ltd. w Stoke-on-Trent w Anglii. W 1927 i 1928 roku był doradcą technicznym Zakładów Ceramicznych „Halia”, dla których zaprojektował i zorganizował fabrykę kafla. Od kwietnia 1930 roku był doradcą technicznym Fabryki Wyrobów Ceramicznych „Opoczno” S.A., wyrabiającej materiały ogniotrwałe, od 1925 roku brał też czynny udział w pracach

podkomisji normalizacyjnych: analizy chemicznej cementu portlandzkiego, metod analizy węgla kamiennego i materiałów ogniotrwałych. Pracę zawodową w przemyśle rozpoczął w 1929 roku w „Fabryce Materiałów Ogniotrwałych Opczno”. Ówczesna sytuacja finansowo-przemysłowa w Polsce była dość skomplikowana i wymuszała na krajowych producentach przygotowywanie nowych technologii, zwłaszcza w hutnictwie. Ta sytuacja spowodowała, że Konarzewski wykorzystał swoją gruntowną znajomość technologii materiałów ogniotrwałych zdobytą w Anglii i według Jego wskazówek przystąpiono w Opcznie do produkcji kształtek kadziowych w oparciu o glinę rozwadzka, stosując w składzie mas 50 proc. gliny surowej i 50 proc. o uziarnieniu 0-1 mm. W dalszych zestawach mas, część złomu zastąpiono białym piaskiem kwarcowym z Tomaszowa Mazowieckiego w ilości około 17 proc. Zastugą profesora jest odkrycie gliny rozwadzkiej dla przemysłu materiałów ogniotrwałych, podniesienie w składzie mas zawartości SiO₂, wprowadzenie mas drobnoziarnistych, a istotną nowością technologiczną było rozsiewanie wlewka szamotowego na uziarnienia 0-1 i 2-4 mm w zależności od potrzeb składu masy. Receptura jak i technologia, ustalona przez Niego, przetrwały z minimalnymi zmianami do dnia dzisiejszego i w tym właśnie fakcie leży między innymi doniosłość prac profesora. Jednakże zasadniczą pracę zawodową rozpoczął w lipcu 1934 roku, kiedy został kierownikiem technicznym Fabryki Materiałów Ogniotrwałych „Giesche S.A.” w Szopienicach. Pracował tam, z przerwą wojenną, do września 1947 roku. Wówczas to zrealizował swoje najważniejsze prace z dziedziny technologii materiałów ogniotrwałych. Spośród wielu, należy wymienić opracowaną w 1935 roku technologię wylewów i zatyczek szamotowych. Do składu masy wprowadził glinę rozwadzka, palony kaolin pławiony z małą zawartością związków żelaza i dodatek 3 proc. skalina. Produkcja ta zastąpiła import kosztownych zatyczek i wylewów produkowanych w oparciu o glinę Pfalz. Przedmiotem badań były też materiały ogniotrwałe dolomitowe. Wynikiem prac w tym zakresie był patent Nr 20632 – „Sposób wyrobu ogniotrwałych cegieł dolomitowych”. W fabryce produkowano materiały ogniotrwałe dolomitowe według tego patentu. Jako ciekawostkę z dziedziny handlowej należy wspomnieć, iż profesor udzielił w tym czasie licencji na produkcję wyrobów dolomitowych, za co fabryka płaciła Mu 16 zł od każdej tony gotowych cegieł kształtek dolomitowych, co najlepiej świadczy o wartości tego wynalazku. Mimo wytężonej pracy w przemyśle, od 1 października 1931 roku prowadził wykłady zlecone na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej z ceramiki oraz jako adiunkt, w Katedrze Metalurgii Ogólnej i Metalurgii Żelaza Wydziału Hutniczego

PROF. DR INŻ. JERZY KONARZEWSKI

Akademii Górniczej z materiałów ogniotrwałych. W 1933 roku uzyskał habilitację w dziedzinie Technologii Chemicznej Nieorganicznej, a następnie otrzymał docenturę w Zakładzie Metalurgii Żelaza Wydziału Hutniczego u prof. Adama Ludkiewicza. Na tym stanowisku pracował do wybuchu II wojny światowej. Oprócz wymienionej działalności, do 1934 roku badał również materiały ogniotrwałe krzemionkowe z surowców krajowych. Jerzy Konarzewski wskutek wybuchu II wojny światowej znalazł się we Lwowie. Podjął tam prace w Ceramicznej Stacji Doświadczalnej Politechniki Lwowskiej. Po kilkunastu tygodniach powrócił do Warszawy, gdzie spędził lata okupacji. Od 1 września 1940 roku do 31 lipca 1944 roku pracował

Akademia w karykaturze (oprac. red. Wacław Różański, Ferdynard Szwagrzyk; Karykatury z 1969 roku, oprac. A. Wasilewski), Kraków, 1969

Tablica pamiątkowa

fol. S. Matlik

fot. arch. AGH

Legitymacja służbowa

jako nauczyciel w Państwowej Szkole Chemiczno-Ceramicznej w Warszawie. Jednocześnie był też nauczycielem zawodu w Prywatnej Żerńskiej Szkole Handlowej Stanisława Plenkiewicza w Warszawie. Po wojnie, od 1 października 1945 roku, ponowił zajęcia dydaktyczne w Akademii Górniczej na Wydziale Hutniczym. Od września 1946 roku objął stanowisko zastępcy profesora i kierownictwo Zakładu Materiałów Ceramicznych. W 1949 roku przeniesiony został wraz z zakładem z Wydziału Hutniczego na Wydział Mineralny (przemianowany następnie na Wydział Ceramiczny). Dekretem Prezydenta RP z dnia 6 listopada 1951 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. 24 czerwca 1953 roku powierzono Mu kierownictwo Katedry i Zakładu Technologii Materiałów Ogniotrwałych na Wydziale Ceramicznym. Funkcję tę sprawował do 28 lutego 1965 roku. W grudniu 1958 roku Rada Państwa nadała Mu tytuł profesora zwyczajnego. W czasie długich lat pracy w AGH stał się autorytetem naukowym w dziedzinie materiałów ogniotrwałych i wychowawcą młodej generacji ceramików polskich. Profesor był również współorganizatorem Wydziału Ceramicznego, będącego kuźnią kadr technicznych dla polskiego przemysłu. Był promotorem dziesięciu pierwszych doktoratów z zakresu ceramiki w AGH, przy czym najwcześniejszy doktorat prowadzonej przez Niego specjalności nadany został w 1957 roku. Kilku Jego wychowanków zostało profesorami i kontynuowało działalność naukowo-dydaktyczną zapoczątkowaną przez ich promotora. Wśród nich byli: F. Nadachowski, W. Piątkowski i J. Grzymek – późniejszy dziekan wydziału. Profesor Konarzewski był autorem około dwudziestu prac naukowych oraz kilku opracowań technicznych i 7 patentów. Charakteryzując Jego działalność naukową i dydaktyczną podkreślić należy, iż był znakomitym

pedagogiem i wykładowcą, który stanowił zawsze wzór postawy moralnej dla każdego pracownika nauki. W kierowanej przez Niego katedrze studia ukończyło około 400 inżynierów i magistrów inżynierów z kierunków ceramicznego i metalurgicznego, w specjalności materiałów ogniotrwałych. W latach 1946–1948 był też doradcą w sprawach materiałów ogniotrwałych w Centralnym Zarządzie Przemysłu Hutniczego w Katowicach. Sprawował doradztwo techniczne w Zjednoczeniu Zakładów Materiałów Ogniotrwałych Polskiego Przemysłu Wydobywczego w Gliwicach od 1 października 1947 roku do 30 października 1949 roku oraz w Zjednoczonych Zakładach Metali Nieżelaznych w Katowicach, w okresie od 1 października 1947 roku do 31 marca 1949 roku. Przewodniczył Komisji Normalizacyjnej Materiałów Ogniotrwałych Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Profesor był także autorem licznych ekspertyz, opinii, recenzji, które miały istotny wpływ na podejmowanie działań naukowych, technicznych, modernizacyjnych i inwestycyjnych. Uczestniczył w różnych radach naukowych i komisjach, między innymi był członkiem Rady Naukowej Instytutu Materiałów Ogniotrwałych w Gliwicach, przewodniczył Komisji Materiałów Ogniotrwałych przy Instytucie Metalurgii Żelaza im. S. Staszica w Gliwicach. Przez wiele lat pełnił funkcje konsultanta w Zjednoczeniu Przemysłu Materiałów Ogniotrwałych, Kombinażu Metalurgicznego w Nowej Hucie, Huty Warszawa oraz w Częstochowskich Zakładach Materiałów Ogniotrwałych, w dwu ostatnich miejscach jeszcze po przejściu na emeryturę. Profesor przeszedł na emeryturę 1 października 1969 roku. W uznaniu zasług odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, otrzymywał Nagrody Państwowe oraz wielokrotnie Nagrody Rektorskie. Profesor Jerzy Konarzewski zmarł 20 marca 1992 roku w Warszawie i tam też został pochowany na cmentarzu Powązkowskim. 24 czerwca 1999 roku – na 80-lecie Akademii Górniczo-Hutniczej – Jego wychowankowie na pierwszym piętrze pawilonu A-3 – jednej z siedzib Wydziału Inżynierii Materiałowej i Ceramiki, umieścili tablicę pamiątkową poświęconą pamięci prof. Jerzego Konarzewskiego. Na brązowej tablicy zamieszczono następujący tekst:

PROFESOR
JERZY KONARZEWSKI
 1899–1992
NESTOR POLSKICH CERAMIKÓW
KIEROWNIK KATEDRY
MATERIAŁÓW OGNIOTRWAŁYCH
WYCHOWAWCA WIELU POKOLEŃ INŻYNIERÓW
JEGO PAMIĘCI – WYCHOWANKOWIE
 14 VI 1999